

Гілберт Кіт Честертон

СКАНДАЛЬНИЙ ВИПАДОК
ІЗ ПАТЕРОМ БРАУНОМ

ВИДАННЯ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ТЕКСТОМ

Gilbert Keith Chesterton

THE SCANDAL
OF FATHER BROWN

Харків
«ФОЛІО»
2017

СВІЧАДО В БУДИНКУ СУДДІ

Джеймс Бегшоу і Вілфред Андергілл були старими друзями і дуже любили нічні прогулянки, під час яких мирно балакали, блукаючи лабіринтами тихих, немов вимерлих вулиць великого міського передмістя, де вони жили. Перший із них — високий, чорнявий, добрий чоловічок із вузькою смужкою вусів на верхній губі — служив професійним детективом у поліції, другий, невисокий блондин із проникливим, різко окресленим обличчям, був любителем, котрий палко захоплювався розшуком злочинців. Читачі цієї оповідки, написаної зі справді науковою точністю, будуть, мабуть, вражені, дізнавшись, що казав професійний поліціант, любитель же слухав його з глибокою шанобливістю.

— Наша робота, мабуть, єдина у світі, — промовляв Бегшоу, — бо дії професіонала люди чомусь вважають помилковими. Нехай так, але ніхто не стане писати розповідь про перукаря, котрий не вміє стригти, і клієнт змушений йому допомагати, або про візника, котрий не в змозі правити конем до того часу, поки вершник не пояснив йому премудрості транспортування в світлі новітньої філософії. При всьому цьому я аж ніяк не маю наміру заперечувати, що ми схильні обирати найвторованіший шлях або, іншими словами, безуспішно діємо відповідно до якихось правил. Але помилка письменників у тому, що вони вперто не дають нам можливості успішно діяти в згоді із загальноприйнятими правилами.

— Без сумніву, — зауважив Андергілл, — Шерлок Голмс сказав би, що діє в згоді з правилами і за законами логіки.

— Можливо, він має рацію, — підтвердив поліціант, — але я мав на увазі правила, яких переважно дотримуються люди. Це як робота в армійському штабі. Ми збираємо інформацію.

— А вам не здається, що і в детективних романах це не виключено? — поцікавився його приятель.

“Well, let’s take any imaginary case of Sherlock Holmes, and Lestrade, the official detective. Sherlock Holmes, let us say, can guess that a total stranger crossing the street is a foreigner, merely because he seems to look for the traffic to go to the right instead of the left. I’m quite ready to admit Holmes might guess that. I’m quite sure Lestrade wouldn’t guess anything of the kind. But what they leave out is the fact that the policeman, who couldn’t guess, might very probably know. Lestrade might know the man was a foreigner merely because his department has to keep an eye on all foreigners; some would say on all natives, too. As a policeman I’m glad the police know so much; for every man wants to do his own job well. But as a citizen, I sometimes wonder whether they don’t know too much.”

“You don’t seriously mean to say,” cried Underhill incredulously, “that you know anything about strange people in a strange street. That if a man walked out of that house over there, you would know anything about him?”

“I should if he was the householder,” answered Bagshaw. “That house is rented by a literary man of Anglo-Roumanian extraction, who generally lives in Paris, but is over here in connexion with some poetical play of his. His name’s Osric Orm, one of the new poets, and pretty steep to read, I believe.”

“But I mean all the people down the road,” said his companion. “I was thinking how strange and new and nameless everything looks, with these high blank walls and these houses lost in large gardens. You can’t know all of them.”

“I know a few,” answered Bagshaw. “This garden wall we’re walking under is at the end of the grounds of Sir Humphrey Gwynne, better known as Mr. Justice Gwynne, the old judge who made such a row about spying during the war. The house next door to it belongs to a wealthy cigar merchant. He comes from Spanish America and looks very swarthy and Spanish himself; but he bears the very English name of Buller. The house beyond that... did you hear that noise?”

“I heard something,” said Underhill, “but I really don’t know what it was.”

— Що ж, візьмімо як приклад якусь справу, розкриту Шерлоком Голмсом і Лестрейдом, професійним детективом. Припустімо, Шерлок Голмс може здогадатися, що зовсім незнайомий чоловік, котрий переходить вулицю, — іноземець, бо той, аби не потрапити під автомобіль, дивиться праворуч, а не ліворуч, а в Англії рух лівобічний. Охоче припускаю, що Голмс здатен висунути таку гіпотезу. Перекоаний, що Лестрейду така думка й на гадку не спаде. Але не випускайте з уваги те, що поліціант хоч і не може часом здогадатися, зате цілком може знати щось наперед. Лестрейд міг точно знати, що цей перехожий — іноземець, бо поліція, в якій він служить, зобов'язана стежити за іноземцями. Можна заперечити, що поліція стежить за всіма. Я поліціант, тому мене тішить, що поліція знає багато, адже кожен прагне працювати на совість. Але я як громадянин часом задумуюся, чи не забагато вони знають?

— Та невже ви можете всерйоз стверджувати, — вигукнув Андергілл із недовірою, — що знаєте все про кожного зустрічного, котрий трапляється вам на будь-якій вулиці? Припустімо, ген із того будинку зараз вийде людина, хіба ви і про неї все знаєте?

— Безумовно, якщо це — господар будинку, — відповів Бегшоу. — Цей будинок орендує літератор, англієць румунського походження, зазвичай живе в Парижі, але переселився сюди, щоб працювати над якоюсь поетичною п'єсою. Його звуть Озрік Орм, він належить до нової поетичної школи, і вірші його читати важко. Звісно, наскільки я особисто можу про це судити.

— Але я мав на увазі всіх людей, котрих зустрічаєш на вулиці, — заперечив його співрозмовник. — Я думав про те, до чого ж це здається дивним, новим, безликим: ці високі, глухі стіни, ці будинки, що потопають у садах, їхні мешканці. Та ні, ви не можете знати їх усіх.

— Я знаю декого, — відгукнувся Бегшоу. — Ось за цією оголоженою, вздовж якої ми зараз ідемо, розлігся сад, що належить серові Гамфрі Гвінну, хоча зазвичай його називають просто суддя Гвінн: це той самий старий суддя, котрий зняв такий галас із приводу шпигунства під час світової війни. Сусіднім будинком володіє багатий гендляр сигарами. Родом він із Латинської Америки, смаглявий такий, відразу видно іспанську кров, але прізвище у нього суто англійське — Баллер. А он той будинок, наступний за порядком... Стривайте, ви чули шум?

— Я чув якісь звуки, — відповів Андергілл, — але, певна річ, поняття не маю, що це було.

"I know what it was," replied the detective, "it was a rather heavy revolver, fired twice, followed by a cry for help. And it came straight out of the back garden of Mr. Justice Gwynne, that paradise of peace and legality."

He looked up and down the street sharply and then added:

"And the only gate of the back garden is half a mile round on the other side. I wish this wall were a little lower, or I were a little lighter; but it's got to be tried."

"It is lower a little farther on," said Underhill, "and there seems to be a tree that looks helpful."

They moved hastily along and found a place where the wall seemed to stoop abruptly, almost as if it had half-sunk into the earth; and a garden tree, flamboyant with the gayest garden blossom, straggled out of the dark enclosure and was gilded by the gleam of a solitary street-lamp. Bagshaw caught the crooked branch and threw one leg over the low wall; and the next moment they stood knee-deep amid the snapping plants of a garden border.

The garden of Mr. Justice Gwynne by night was rather a singular spectacle. It was large and lay on the empty edge of the suburb, in the shadow of a tall, dark house that was the last in its line of houses. The house was literally dark, being shuttered and unlighted, at least on the side overlooking the garden. But the garden itself, which lay in its shadow, and should have been a tract of absolute darkness, showed a random glitter, like that of fading fireworks; as if a giant rocket had fallen in fire among the trees. As they advanced they were able to locate it as the light of several coloured lamps, entangled in the trees like the jewel fruits of Aladdin, and especially as the light from a small, round lake or pond, which gleamed, with pale colours as if a lamp were kindled under it.

"Is he having a party?" asked Underhill. "The garden seems to be illuminated."

"No," answered Bagshaw. "It's a hobby of his, and I believe he prefers to do it when he's alone. He likes playing with a little plant of electricity that he works from that bungalow or hut over

— Я знаю, що це було, — сказав нишпорка. — Це були два постріли з великокаліберного револьвера, а потім — зойк про допомогу. І долинули ці звуки із саду за будинком, який належить судді Гвінну, з цього раю, де завжди панують мир і законність.

Він пильно оглянув вулицю і додав:

— А в огорожі є одні-єдині ворота, і, щоб до них дістатися, треба зробити гак у добрих півмилі. Ет, була б ця огорожа трохи нижчою або я трохи легшим, тоді інша річ, але все одно я спробую.

— Он є місце, де огорожа і справді нижча, — сказав Андергілл, — і поруч є дерево, воно там дуже до речі.

Вони побігли вздовж огорожі і справді побачили місце, де огорожа круто знижувалася, немов ідучи в землю наполовину. А також дерево в саду, всіяне найяскравішими барвами, простирало назовні гілки, золотисті при світлі самотнього вуличного ліхтаря. Бегшоу вхопився за кривого дрючка і перекинув ногу через невисоку огорожу. А вже наступної миті друзі вже стояли в садочку, до колін потопаючи в килимі з чіпких трав, що стеляться.

У цей нічний час сад судді Гвінна виглядав вельми своєрідно. Він був великий і тягнувся незабудованою околицею міста, прилягаючи до високого темного дому, який стояв останнім, наприкінці вулиці. Будинок цей можна назвати темним у самому прямому значенні слова, бо віконниці були зачинені наглухо і жоден промінчик світла не проникав назовні крізь їхні щілини, хоча б із боку палісадника. Зате в самому саду, що прилягав до будинку і, здавалося, тим більше мав би бути оповитий темрявою, подекуди мерехтіли, догоряючи, іскри, наче після феєрверку, немов гігантська вогняна ракета впала і розсипалася поміж дерев. Просуваючись уперед, друзі виявили, що це світилися гірлянди кольорових лампочок, якими були унизані дерева, як коштовними плодами Аладдіна. Але особливо світло виливалося з круглого озерця чи ставка, у воді якого блискотіли і переливалися бліді різнокольорові вогники, ніби і там також горіли ліхтарики.

— Може, у нього врочистий прийом? — спитав Андергілл. — Схоже на садову ілюмінацію.

— Ні, — заперечив Бегшоу. — Просто у нього така примха, що він вважає за краще насолоджуватися цим видовищем на самоті. Обожнює бавитися своєю власною маленькою електричною мережею, а розподільчий щит міститься он у тій окремії прибу-

there, where he does his work and keeps his papers. Buller, who knows him very well, says the coloured lamps are rather more often a sign he's not to be disturbed."

"Sort of red danger signals," suggested the other.

"Good Lord! I'm afraid they are danger signals!" and he began suddenly to run.

A moment after Underhill saw what he had seen. The opalescent ring of light, like the halo of the moon, round the sloping sides of the pond, was broken by two black stripes or streaks which soon proved themselves to be the long, black legs of a figure fallen head downwards into the hollow, with the head in the pond.

"Come on," cried the detective sharply, "that looks to me like—"

His voice was lost, as he ran on across the wide lawn, faintly luminous in the artificial light, making a beeline across the big garden for the pool and the fallen figure. Underhill was trotting steadily in that straight track, when something happened that startled him for the moment. Bagshaw, who was travelling as steadily as a bullet towards the black figure by the luminous pool, suddenly turned at a sharp angle and began to run even more rapidly towards the shadow of the house. Underhill could not imagine what he meant by the altered direction. The next moment, when the detective had vanished into the shadow of the house, there came out of that obscurity the sound of a scuffle and a curse; and Bagshaw returned lugging with him a little struggling man with red hair. The captive had evidently been escaping under the shelter of the building, when the quicker ears of the detective had heard him rustling like a bird among the bushes.

"Underhill," said the detective, "I wish you'd run on and see what's up by the pool. And now, who are you?" he asked, coming to a halt. "What's your name?"

"Michael Flood," said the stranger in a snappy fashion. He was an unnaturally lean little man, with a hooked nose too large for his face, which was colourless, like parchment, in contrast with

дові, де він працює і зберігає свої папери. Баллер, його приятель, стверджує, що, коли горять кольорові лампочки, зазвичай це однозначна ознака того, що його краще не турбувати.

— Щось як червоний стоп-сигнал, — зауважив Андергілл.

— Великий Боже! Боюся, що це і є саме такий сигнал, — і нишпорка побіг до ставка.

Не минула навіть одна мить, як Андергілл і сам помітив те, що раніше побачив його приятель. Мерехтливе світлове кільце, схоже хіба що на якийсь німб, що іноді оточує місяць, а тут облямовував круглу водойму, переривали дві чорні риси, точніше якісь смуги. Як виявилось, це були дві довгі чорні кінцівки людини, яка лежала біля ставка, повністю зануривши голову в воду.

— Сюди! — уривчасто крикнув нишпорка. — Так виглядає...

Голос його замовк на відстані, бо він уже мчав щодуху через широку галявину, ледь помітну при слабкому електричному освітленні, і далі навпростець через весь садок до ставка, біля якого лежав невідомий чоловік. Андергілл підтюпцем подався йому вслід, але він раптом злякався, бо сталася дуже неприємна несподіванка. Бегшоу, котрий, як стріла, летів по прямій лінії до незнайомця, розпростертого біля ставка, що круто завернув убік і, ще додавши собі прудкості, помчав до будинку. Андергілл ніяк не міг збагнути, чому його приятель так різко і раптово змінив напрямок свого руху. Але ще через секунду, коли нишпорка пірнув у тінь будинку, звідти, з мороку, почулася метушня, що супроводжувалася лайками, а потім Бегшоу знову виринув звідтіля, тягнучи за собою чоловічка, котрий запекло впирився, субтильного та рудоволосого. Спійманий на гарячому, мабуть, хотів сховатися за рогом будинку, але гострий слух нишпорки вловив шурхіт його кроків, ледь чутний у тиші, і нагадував борсання пташки в кущах.

— Андергілле, зробіть милість, — сказав поліціант, — біжіть до ставка й подивіться, що там і як. Ну, а ви хто такий? — спитав він, різко зупиняючись — Ім'я, прізвище?

— Майкл Флуд, — відповів незнайомиць викличним тоном. Він був маленький, миршавий, з непомірно довгим гачкуватим носом на вузькому та сухому, немов пергаментному обличчі, блідість якого була особливо помітна, відтіняючою вогняно-рудю шевелюрою. — Я тут, маю запевнити, ні до чого. Коли